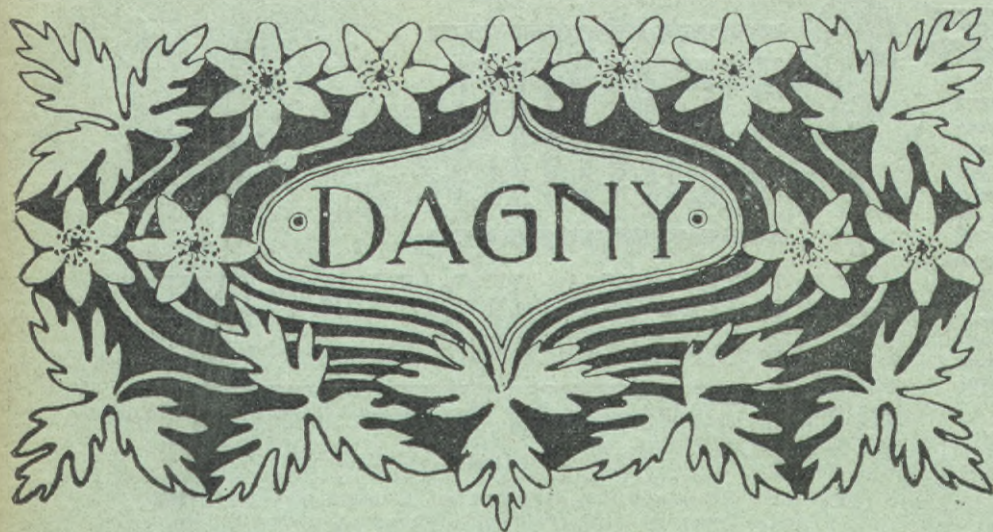

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR SOCIALA

OCH LITTERÄRA INTRESSEN]

UTGIFVEN AF

FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET

REDAKTÖR: LOTTEN DAHLGREN

INNEHÅLL:

F. E.: Lina Berg, f. Sandell. (L. S.) †.
 CECILIA MILOW: Från mitt vandringsår. VI. — »Nya världens Athen». — Klubbafnär.
 Litteratur: S—D., A. N. Clewberg-Edelerantz och hans omgivning af Jenny af Forselles. — F. E., Vi och världsallet af J. Brierley. — E. WBG., Tanken som karaktärsdanare af Ralph Waldo Trine. — E. WBG., Fredlösa historier af Joseph Conrad. — L. D., Sexton år af Karl Larsen.
 De akademiskt bildade kvinnornas petition.

SVECIA,**Olycksfall-försäkringsanstalten GOTHIA.**

Afslutar olycksfallförsäkringar på liberalaste och tidsenligaste villkor.

Hufvudkontor: Regeringsgatan 40, 2 tr.

Solidt, tidsenligt Lifförsäkringsbolag.
Ömsesidighetsprincip. — Svensk dödlighet.

Kontor: Regeringsgatan 40.

Aktiebolaget Nordiska Kompaniet.
Textilafdelning, Thyra Gråström.
 Fardiga och påbörjade **Broderier** på siden, kånne, ierft- och yllestrammali, passande för **Dunkar, Portiärer, Mattor, Kuddar, Serveringsdukar m. m.** Mönster utlyras. Rekvisitioner från landsorten ombesörjas pr omgående.
OBS! Åhrad adress: Regeringsgatan 5.

Bröderna Påhlmans Skrif-, Språk- & Handelsinstitut.
 A. T. *84. Riket 36 06. Stockholm, Stora Vaktugatan 2, 1 och 2 tr. upp.
 Fullständigt Handelsinroverk med öhings- och mätstörkontor.
 Askurser, Terminskurser, 3 mån. kurser. Kurser i särskilda ämnen.
 Undervisningen beskrives af 21 lärare. Nya elever emottagas dagligen. **Prospekt gratis** på begäran.
 Söndagssektioner. Skrifstinutet förtgår oförändrat.

Regeringsgatan 40, 2 tr.

Munnvatten

TENNIS

Rackets från 5 kr.

Nät „ 5 „

Bollar „ 1 „

NORDISKA KOMPANIET,
Regeringsgatan & Stureplan.

Hygieniska Skodon tillverkas för Herrar, Damer och Barn.

OBS! Prisbelönta af Dräkt-Reformföreningen.

Skodon tillverkas äfven efter modern fason.

Allt arbete utföres noggrant och af bästa material. Reparationer verkställas väl och på bestämd utlofvad tid.

P. GUST. PETERSSON,
52 Drottninggatan 52.

Följande småskrifter kunna erhållas genom Fredrika-Bremer-Förbundets byrå, 54 Drottninggatan, Stockholm. Till landsorten expedieras de pr efterkräf eller mot insänd likvid jämte postporto.

Fredrika-Bremer-Förbundets uppkomst och utveckling. Föredrag af Gertrud Adelsberg. Pris 10 öre.

Kvinnoarbete och Kvinnolycka af Anna Sandström. Pris 50 öre.

Under hvilka förutsättningar kan kvinnorörelsen blifva af verklig betydelse för kultur och framåtskridande af Anna Sandström. Pris 10 öre.

Inledningsföredrag vid Fredrika-Bremer-Förbundets diskussionsmöte om kvinnans politiska rösträtt den 15 april 1902 af Maria Cederschiöld. Diskussionsinlägg af fil. dr Lydia Wahlström. Pris 20 öre.

Till frågan om kvinnans politiska rösträtt. Ett diskussionsinlägg af Natanael Beskow. Pris 5 öre.

Bör den svenska kvinnan erhålla politisk rösträtt? af Anna Whitlock. Pris 10 öre.

De kvinliga kontors- och butikbiträdenas ställning. Ett bidrag till hufvudstadens arbetarestatistik. Pris 15 öre.

Petition uti Reglementeringsfrågan från Fredrika-Bremer-Förbundets Styrelse den 6 maj 1902. Pris 5 öre.

Rabatt lämnas vid rekvisition af minst 100 ex. Stadgar och berättelser angående Fredrika-Bremer-Förbundets verksamhet utsändas gratis.

På grund af sin fördelaktiga verkan på cellbildningen vid skämader och hudlöshet samt på grund af sin giftfrihet i förening med kraftigt antiseptiska egenskaper, användes Fl. Dr. P. Håkansson's Salubrin som munnvatten af alla, som för nämnda ändamål försökt det, såvida de använt dessaanna lämpligt och tillräckligt utspädd med vatten. Se härom den hvarje flaska medföljande beskrifningen. OBS! Uppfinnarens preparat är patenteradt och utlämnas endast å flaskor med inregistrerad varumärke. Salubrin tillhandhålls i Partym-, Speeri- och Färgaffärer. Partilager hos Geijer & C:o, Stockholm. Rikstel. 175. Allm. Tel. 4714.

För kapitalister, särskildt fruntimmer, har det länge varit ett önskningsmål att kunna öfverlämna värden af sina värdepapper och skötseln af sina affärer åt någon person eller institution, som med absolut säkerhet förenade punktlighet och noggrannhet i utförandet af det anförtrödda uppdraget äfvensom prisbillighet. En sådan institution är

Stockholms Enskilda Banks Notariatafdelning

(Lilla Nygatan 27, expeditionstid 10-4),

som under garanti af Stockholms Enskilda Bank åtager sig vård och förvaltning af enskilda personers och kassors värdepapper.

Exempel 1. Om en person hos Notariatafdelningen deponerar obligationer, inkasserar Notariatafdelningen vid förfallotiderna kuponger och tillhandahåller deponenten influtna medel. Vidare efterser Notariatafdelningen utlottningar af obligationer och underrättar deponenten i god tid, ifall en denne tillhörig obligation blifvit utlottad, samt lämnar förslag till ny placering af det ledigblifna kapitalet.

Exempel 2. Om inteckningar deponeras hos Notariatafdelningen, underrättar Notariatafdelningen gäldenären därom att räntorna å in-teckningarna skola till afdelningen inbetalas, hvarefter de medel, som inflyta, till deponenten redovisas. Vidare tillser Notariatafdelningen att in-teckningarne blifva i vederbörlig tid förnyade. Om en hos afdel-ningen deponerad in-teckning genom underlåten förnyelse skulle förfalla, ersätter Stockholms Enskilda Bank därigenom uppkommen skada,

Förvaringsafgift: 50 öre för år pr 1,000 kronor af deposi-tionens värde, dock ej under två kronor.

Klagomål öfver svårighet att få köpa verkligt god Ättika har föranledt Liljeholmens Vinfabrik att tillhandahålla sin, sedan många år för god smak och fin arom kända Ättikssprit, på förseglade flaskor försedda med fabriken etikett och spädningstabell.

Aug. Magnusson

44, 46 & 48 Vesterlånggatan 44, 46 & 48

31 & 33 Stora Nygatan 31 & 33

(ingång endast från Vesterlånggatan)

STOCKHOLM

Min nya Afdelning

för

Hvita varor

erbjuder odisputabelt största urval af:

Duktyger, Handdukar, Linnelärfster
och alla slags **Hvita Väfnader.**

Almedals, Norrköpings (Tuppen) och
Gamlestadens samtliga Väfnader
ständigt på lager till *fabrikpris.*

Då helt stycke tages lämnas *extra rabatt.*

All slags Sinnesömnad och Märkning
utföres *omsorgsfullt* å egna Atelierer.

För **Utstyrslar** ovilkorligen bäst och billigast.

Solida varor. Största urval.
Billigaste priser.

Aug. Magnusson,

STOCKHOLM.

Lina Berg, f. Sandell (»L. S.») †.

Det händer någon gång, äfven i vår brådskanie, oroliga tid, att vi möta personligheter så präglade af helgjutenshetens klara och upphöjda lugn, att de förmå dela med sig något af detta lugn åt dem, med hvilka de komma i beröring. Vår samvaro med dessa människor var kanske flyktig nog, och omständigheterna ha måhända aldrig medgifvit något egentligt tankeutbyte mellan oss och dem, men ett visst något, som man ej misstager sig på, gaf oss en omot-säglich känsla af, att vi här stodo inför något så äkta och upphöjdt att det ej behöfde dokumentera sig genom ord.

Sådant var det intryck, som väcktes af den person, hvars namn vi läsa här ofvan, fru Lina Berg, född Sandell. Den ande, som den 27 sistlidne juli frigiordes ur stoftets band, hade mer än de flesta sträckt sin längtan mot ett enda mål, och den osynliga värld, där hon kände sig höra hemma, hade så tryckt sin stämpel på hela hennes varelse, att äfven en flyktig betraktare måste mottaga åtminstone något intryck däraf, då han mötte blicken ur de sällsynt sjäfulla ögonen. Kanske var för den, som först lärt känna »L. S.» i hennes sånger, hennes bild så oskiljaktigt sammanväfd med dessa, att hon omedvetet sågs emot deras bakgrund, men å andra sidan veta vi, hur lätt en känsla af missräkning smyger sig på oss, när vi i lefvande lifvet möta dem, som genom sina arbeten gjort ett starkt intryck på oss. Den bild, vi gjort oss af dessa människor, håller sällan streck mot verkligheten. Men i fråga om »L. S.» stärkte och fördjupade blott personligheten det intryck, som dikten gifvit.

De yttre konturerna af den bortgångnas lif äro snart tecknade. Hon var född 1832 och dotter till en framstående svensk prästman, kontraktsprosten M. J. Sandell. I sina tidigare år fjättrades hon vid sjukbädden af en långvarig, svår sjukdom, från hvilken hon uppstod som genom ett under, om den ock för alltid hade brutit hennes ungdomskraft. En hård pröfning drabbade henne vid

25 års ålder, då hon under en resa, som hon med sin fader företog öfver Vättern, såg denne drunkna inför sina ögon. År 1867 ingick Lina Sandell äktenskap med den bekante nykterhetsvännen, generalkonsul C. O. Berg, hvars filantropiska intressen hon i rikt mått delade. Hela hennes lif var fyllt af rastlöst arbete och af kärleksfullt intresse för andra, medan hennes ande genom många präfnings småningom mognade till den klarhet, som i hög grad blef dess kännemärke.

Redan 1858 framträdde Lina Sandell första gången som författarinna, medels ett litet antal dikter utgifna under pseudonymen »L. S.» hvilken hon alltjämt bibehöll, och alltifrån denna tid till de sista åren, då kroppslig och andlig aftyning tvang henne att nedlägga pennan, har hon skrivit ett stort antal saker både på vers och prosa. Hennes lätthet att kläda sina tankar i diktens form var ovanligt stor, vare sig det gällde originaldikter eller öfversättningar och bearbetningar. Någon har berättat mig, att en stor del af hennes dikter — och just de bästa —, framsprungo så omedelbart ur hennes inre, att hon äfven om nätterna brukade ha papper och penna bredvid sig för att genast kunna uppteckna dem. I likhet med den engelska författarinnan Fr. R. Havensal, med hvars diktning Lina Sandells har många närbesläktade drag, hade hon alltifrån ungdomen uteslutande afskilt sin poetiska gåfva till den religiösa sångens område, och detta slags diktning får ju icke i främsta rummet bedömas ur rent skönlitterär synpunkt.

Det är ej heller i detta hänseende L. S.' sånger äga sitt egentliga värde, men deras betydelse är likväl stor och genomgripande, då man betänker i hvilken grad de förmått gifva uttryck åt de starka andliga rörelser, som gingo öfver en stor del af vårt land i midten och slutet af förra århundradet, samt att de såsom inga andra religiösa sånger, om man frånräknar de yppersta inom vår svenska psalmbok, blifvit älskade och använda inom breda lager af vårt svenska folk.

Hvad som bodde i tusendens hjärtan utan att finna ord, det har Lina Sandell sålunda sjungit ut i sånger, som blifvit en gemensam egendom för de många. En lycklig omständighet var ock, att sångerna så snart blefvo tonsatta af framstående kompositörer sådana som P. U. Stenhammar, O. Ahnfeldt, Alb. Lindström m. fl.

»Samlade sånger af L. S.» ha i trenne band utgifvits på Z. Hæggströms förlag och ha senare till stort antal införlifvats med kända sångsamlingar, såsom »Sionstoner» och Stockholms Söndags-

skoleförenings sångbok. Enligt hvad en af L. S.' minnestecknare upplyser, har den förstnämnda sångboken på 14 år utgått i 258,000 exemplar och den senare sedan 1882 i 485,800 ex. -- siffror som kunna gifva en föreställning om i hvilken utsträckning L. S. sånger äro kända och sjungna inom vårt land.

I obunden form har L. S. skrifvit ett flertal lefnadsteckningar m. m. i den af henne redigerade julkalendern »Korsblomman» samt en mängd mindre saker för barn och ungdom. Hon var äfven i flera år utgifvare af tidningarna »Barnens Vän» och »Barnens tidning».

Det är helt naturligt att inom en så rik alstring skall finnas åtskilligt af mera efemär art, men vid sidan häraf finnes särskildt bland sångerna ett stort antal som genom sin djupa, innerlighet och sin vackra form vunnit så många hjärtan, att de helt visst höra till det förblifvande. Och om en af sångens största välsignelser ligger i gåfvan att sjunga in hopp i modlösa hjärtan och skänka tröst i sorgsna stunder, då är helt visst Lina Sandell en af de sångare, som förtjäna att ihågkommas, äfven sedan pennan för alltid fallit ur deras händer.

F. E.

Från mitt vandringsår.

VI.

»Nya världens Athen». — Klubbafnär.

I klädsel och vanor äro Bostonborna olika New-Yorkarna. Hufvudintresset är i New-York restaurant- och kafélif samt variété i så förförande former som möjligt. Bostonborna äro puritaner. Lättfärdiga operetter, slippriga franska komedier, erotiska italienska skådespel ha ingen utsikt att slå an i »The Pilgrims Fathers» vördnadsvärda stad. Ibsen, Björnson, Suderman gifvas för fulla hus; D'Annunzio, hur fulländadt han än tolkas af Eleonora Duse, lyckas aldrig bli scenvan i »the Hub of the Universe».

Konserter och teatrar falla sig ej dyrare än i Stockholm, men i trots därpå hålla vi oss till föreläsningarna, de passa bäst för vår kassa, ty de äro fria. Sålunda har jag följt med Parthenonföreläsningarna i Lowells Institut, föredragna af museidirektören, professor Edward Robinson, samt åtta föreläsningar öfver »The Expansion of Russia» af Archibald Cory Coolidge, f. d. diplomat i Petersburg, nu professor i historia vid Harvard College. De två

öfver Peter den store och Katarina II voro briljanta, samt de två sista, »Rysslands utvidgning i öster» och »Tsarrikets framtida planer» af spännande intresse. Föreläsaren uttalade sig med mycken sympati om Finland och för öfrigt med mycken försiktighet. För hvarje föreläsningsserie uppbär han ett honorar på 4,000 kr.

Det är ganska nöjsamt att studera publiken en föreläsning-afton. Gamla gubbar med långt hår, renrakade kinder och energiska ansiktsdrag; gamla gummor med korkskrufslöckar, bindmössor eller spetsbarber, mantiljer och pirater, vida ärmar och under dem hvita pösärmar, tätt knäppta omkring handleden. Unga damer i stora hattar och böljande slöjor, som kasta en klädsam skugga öfver rosiga kinder.

En dag hörde vi i »Old South Church», Nya Englands äldsta kyrka, Booker Washington från Tuskegee, Alabama. Den mannen är neger, född i slafveri, och har bakom sig ett hårdt, sträfsamt, äfventyrligt lif. Med en själ, brinnande af kärlek och deltagande för sin ras, har han gjort det till sin lifsuppgift att lekamligen och andligen lyfta och höja den. Kämpande med de otroligaste svårigheter, har han lyckats att förvärfva sig den framstående och allsidiga bildning, han nu besitter. Han anses för närvarande vara en af Amerikas förnämsta talare. I »Svarta Bältet» har han grundlagt negerskolor, praktiska arbetsskolor och ett universitet. Detta senare räknar i dag 1,500 studenter. Med stor utmärkelse har han tagit professorsgraden vid Harvard College, och t. o. m. de hvita i södern, så motsträfviga, då det gäller att erkänna de svartas mottaglighet för bildning och andlig utveckling, visa sitt intresse för Booker Washingtons universitet, Tuskegee, hvilket nu räknas till ett af Amerikas förnämsta.

Efter föredraget blef jag af dr H. presenterad för negerprofessorn, en enkel, anspråkslös människa, svart som ebenholts, med blixtrande ögon och krithvita tänder. Han är liflig och dramatisk, talar en värdad och flytande engelska. Jag har fått tillåtelse att öfversätta hans märkliga bok »Up from Slavery», hvilken på sitt sätt gagnat negrerna i samma grad som »Onkel Toms stuga». Några glänsande litterära förtjänster äger den visserligen ej, den är lika enkel och anspråkslös som författaren, men skall den mätas efter hvad den uträttat i världen, i de svartas, ja, hvarför ej också säga i de hvidas värld, då borde Booker Washington stå i ledet bland dem, som täfla om Nobelpriset, ty om någon genom lif, exempel och gärning, i tal och i skrift, med brinnande nit och flammande kärlek sökt göra »mänskligheten den största nytta», så är det visserligen den forne slafgossen, numera professorn vid universitetet i Tuskegee, Alabama, Booker Washington.

Genom en mrs O. har jag varit inbjuden till »The Round Table Club». Jag vill här hafva sagt, att, tack vare de älskvärda introduktioner jag mottagit från högställda personer i Sverige, har jag kommit i beröring med en del intressanta människor, som jag troligen ej eljest skulle mött. Dessa svenska bref hafva för mig varit gyllene nycklar, hvilka öppnat de mest exklusiva hem, och när jag i dessa njuter amerikansk gästfrihet, flyga tankarna till dem, som i så rikt mått bidragit till min trefnad här. Jag hoppas, att mitt framtida arbete för Sveriges ungdom i någon mån kommer att gälda den tacksamhetsskuld, i hvilken jag känner mig stå till dessa mina ädla landsmän.

»The Round Table Club» är en mångårig sammanslutning af hvad Boston äger mest framstående af litterärt och konstnärligt intresserade personer. I dessas privata hem ske turvis sammanträden hvar tredje vecka. De hafva karaktär af litterära salonger och äro egentligen imitation af de franska i början af förra århundradet. Den fine, geniale humoristen Oliver Wendell Holmes, filosofen Ralph Waldo Emerson, skalderna Longfellow, Whittier, Lowell kasta numer ej glans öfver »The Round Table», men ett återskimmer förnimmer man dock i sällskap med Thomas Wentworth Higginson, Thomas Bailey Aldrich, mrs James T. Fields, Louise Chandler Moulton, Lilian Whiting m. fl.

Denna gång var det klubbafton hos en mrs D. K., och kl 1/29 på aftonen höll utanför hennes port en fil af eleganta slädar. En sluten automobilvagn stod i hörnet af avenyn, där det på värdinnans bekostnad serverades kuskarna kokt mjölk, kaffe, te och sandwiches.

Hvilket dyrbart hem, inredt med artistisk lyx och smak! Tre stora salonger i fil skildes endast af tunga brokaddraperier, och då dessa, som nu var fallet, voro frändragina, tedde sig rummen som ett sammanhängande konstgalleri. Väggarna voro täckta af dyrbara Reynolds, Turners m. fl., och mot mörka, enfärgade paneler lyste hvita mästerverk af R. Chaveau, Rodin och en Boy från femtonhundratalet — fina medaljer af I. K. Hellinger, ett par reproduktioner af Sinding o. s. v. I en salong visades med stolthet ett par af Boticellis härliga taflor, särskildt en äkta »Madonna med barnet och Johannes» och i ett kabinett en intressant samling fina holländska och flamländska etsningar.

Omkring 100 klubbmedlemmar bevistade aftonens samkväm, damerna i stor toalett, herrarna i frack och hvit halsduk, en dräkt, som mindre klär amerikanaren än andra.

Som president fungerade förf. Thomas Wentworth Higginson, nu 75-årig, med en skiftesrik bana bakom sig. Margaret Fuller

d'Ossolis biograf har äfven skrivit diskreta, sympatiska essays öfver Kipling och Stephen Crane; »Pilgrimsångernas» drömmande skald har äfven uppträdt som en ifrig förfäktare af kvinnans rättigheter. Präst, soldat, föreläsare, författare, historiker, skald, filantrop och reformator, vore det kanske svårt att finna någon, hvars inflytande för sanning, skönhet och rätt varit större än Thomas Wentworth Higginsons.

Han välkomnade klubbmedlemmar och gäster och höll därefter ett varmt minnestal öfver klubbens vicepresident, Alice Freeman Palmer, som så hastigt och övåntadt afled för några veckor sedan i Paris. Hon var ej så mycket författarinna som uppfostrarinna. I juni 1882 utnämndes hon till president i Wellsleys berömda college för kvinnor, och där utöfvade hon ett stort och förädlade inflytande på de unga, hvilkas beundran för henne nästan gränsade till afgudereri. I januari 1888 gifte hon sig med professor G. H. Palmer vid Harvards universitet, och den förlust, Wellesley College gjorde, ansågs nästan oersättlig. Palmers hem i Cambridge blef en tillflyktsort för Bostons litterära och konstnärliga män och kvinnor. »De sörja nu hemmets goda ande, den kloka, lugna, opartiska, varm- och vidhjärtade Alice Freeman Palmer», slutade öfverste Higginson, och på den rådande stämningen förstod man, att många af dessa närvarande män och kvinnor voro hennes vänner.

Aftonens »clou» var mr John Graham Brooks föredrag öfver ämnet: »Problems Raised by the Recent Coal Strike». På ett förträffligt och opartiskt sätt gjorde han reda för kolstrejkens historia. Rik och beroende, i opposition mot John Mitchel, ansåg han arbetarnas anspråk obefogade och for ned till grufdistriktet för att taga »skandalen» i närmare skärskådande. Här vände sig emellertid till bitterhet mot de strejkande i varmaste deltagande. »Aldrig, ej ens i Londons Eastend, har jag sett varelsor så tillintetgjorda af förnedrande lefnadsförhållanden, och aldrig har jag hos arbetare funnit ett så ingrodt hat mot arbetsgifvare, som hos dessa grufarbetare», sade mr Brooks. Med mycken skärpa klandrade han soldaternas ingripande, »ett oförsvarligt felgrepp af regeringen».

Fackföreningarnas despotism nagelfors äfven. Han uttalade sig sympatiskt för en sammanslutning af arbetsgifvare och arbetare i föreningar, där båda parternas billiga anspråk tillgodosågos, och där tvistigheter borde biläggas genom skiljedom. Föreläsaren beklagade de våldsamerheter, till hvilka arbetarna gjort sig skyldiga, men man hade öfver förmågan pröfvat deras tålamod och fördragssamhet. Man hade systematiskt gjort allt för att beröfva grufarbetarna all själfaktning. Att de ej lyckats utrota den, bevisade, att det fanns en smula af gudsbelätet kvar hos dessa vanlottade stac-

kare. Mr Brooks gaf oss svätflönernas magra siffror, det pris, arbetarna finge betala för den kol, de konsumerade i sina hem, under det att grufägarna hvardera uppbur i årlig dividend den lilla nätta summan af 18 millioner dollars. Ett par af dessa grufägare skröto med att vara »Kristi efterföljare», voro flitiga kyrkobesökare, lade stora summor i den öppna offerkistan, lyste med sina namn på offentliga välgörenhetslistor, under det att deras arbetare tvingades att föra ett människoovärdigt lif, emedan de saknade medel att anständigt uppehålla sig och de sina.

Efter mr Brooks värtaliga anförande uppträdde flera klubbmedlemmar, och diskussionen blef mycket liflig. En liten walesisk präst hade som barn, från sju till tolf år, arbetat i grufvorna. Sina erfarenheter skildrade han i bilder, lika mörka som Hauptmann i »Väfvorna». Pastor Evans får emigrerade med sin familj från Wales »i den ljufva förhoppningen att få plocka guld från märken med bara händerna» i Amerikas förlofvade land. Hade han det uselt i Wales, fick han det sju resor värre i Pennsylvania. Bland annat fick han betala grufbolaget en skadeersättning af 150 dollars för en åsna, som dog under det han körde den. Ett par veckor senare satte han själf lifvet till vid en grufexplosion, men den förlust, änkan med sina fem oförsörjda barn gjorde, ersattes ej med en enda cent af bolaget.

En herr Brandes, lagkarl, skildrade, hur lagens väktare i Pennsylvania läto muta sig af grufägare och operatörer. General S., som fört regeringens soldater till platsen, ansåg det fullt befogadt, att man sålunda sökt sätta en gräns för arbetarnas våldsamerheter. Han yttrade sig likväl med stort deltagande om dem och sade, att det varit honom en »smärtsam plikt» att nödgas öfva våld mot dem.

En mr H., grufägare, tog kolstrejken från den skämtsamma sidan, bedyrade, att han kände sig som »a very guilty thing», och försökte med gyckel slå bort de allvarsord, som talats. Äfven han hade varit på platsen, och han serverade en hel del drastiska och karrikerade bilder af de kringklappade och mörbultade arbetare, som ej voro strejkare. Med en rölig grimas erkände han dock till sist, att, om ödet gjort honom till »miner instead of mineowner, as a good free american, I would have done precisely what the miners did».

Mrs Shaw, vetenskapsmannen Aggasiz syster, en äldre dam med ett ovanligt tilltalande ansikte, talade med mycken värme för arbetarna, likaså Mrs Mead, varmt intresserad af alla sociala och filantropiska frågor, ehuru hon sväfvade bort från ämnet och in i den

kvinliga rösträttsfrågan, som hon anser vara den enda boten för strejker och allt annat ondt i världen.

Medlemmarna i »The Round Table Club» äro antiimperialister och fredsvänner, i motsats till de puritanska familjerna, som äro ifriga imperialister, ett uttryck, som bra litet passar i det fria Amerika. Deras lösen är »Amerika åt amerikanarna», och fredens tankar äro visserligen icke deras.

Ett allmänt presenterande följde nu, och man trängdes i matsalen omkring buffeten. Ännu har jag ej på en enda bjudning sett, att vin serverats gästerna. Herrar och damer dricka ryskt te med citronskifvor, äta sandwiches och knapra på cakes, eller äta glace och dricka isvatten. Nykterheten är i ögonen fallande, och ungdomen frestas ej genom exemplet, ty man ser sällan äldre herrar röka och dricka. Jag har nu i ett par månader dagligen intagit mina måltider i Trinity Court Café, Copley Square. Vid borden bredvid sitta jurister, unga läkare, teknologer och dricka isvatten, intet annat än isvatten. Att träkigheten skall vara en nödvändig följd af återhållsamheten, förmärker man ej här, ty den ena muntra skrattsalfvan aflöser den andra. När skola vi komma därefter i Sverige, att lifsglädjen och munterheten inspireras af ädlare varor än sprit? Det tillhör öfverklassen att gå i spetsen för nykterhetsarbetet, det tillhör mödrarna att hjälpa sina söner, systarna sina bröder. I Amerika ser man sällan kvinnorna dricka vin, och när kvinnornas glas stå tomma, fylla ej männen sina. Är svensken lynne så tungt och trögt, att intet annat än alkohol kan fända lif och fart uti det?

Jag har frågat så många, hur det är med nykterheten bland svenskarna i Amerika, och jag har alltid fått till svar, att de äro nyktra, sparsamma och flitiga. I allmänhet hafva de ej det ryktet om sig i hemlandet. Hvadan denna metamorfos? Är det exempellets makt?

* * *

Jag har äfven haft tillfälle att få en inblick i andra Boston-klubbar. »The Heptoreen Club» i Somerville invigde nyåret med en högst lyckad och animerad »Gentlemen's evening». Klubbens högtidligaste dag är den, då herrar illustrera samkvämet med sin närvaro. I Amerika förstå män och kvinnor att vara tillsammans på ett ovanligt fint och vackert sätt.

»The Heptoreen Club» hade sin nyårsfest i kyrkan, Unitariernas kyrka. Denna består sig här i landet med stora festlokaler, och under dess breda, vida vingar försiggår allt arbete för mänsklighetens höjande, samt alla hyggeligare nöjen i syfte att uppfriska arbets-

trötta själar. Söndagsskolor, bibelklasser för de gamla, moder-möten, symöten, diskussionsmöten, kaffe- och tesamkväm, enklare danstillställningar, teaterföreställningar få skydd och hägn och upp-muntran i kyrkans stora famn. Kyrkan betraktas som ett hem, församlingen som en familj, där gamla och unga få sig tillmätta sitt särskilda arbete och sin del i nöjet.

Men för att återgå till »The Heptoreen Club» — vid 8-tiden samlades en högtidsklädd skara herrar och damer i själva kyrkan. Damernas eleganta dräkter tedde sig högst dekorativa i de rikt skulpterade ekbänkarna. Detsamma kan ej sägas om herrarnas. I Amerika lifvar ej ordnar och band upp den ledsamma fracken.

Rött och grönt, julens färger, lyste från väggar och tak i guirlander och stora buketter. Palmer, azaléor, tulpaner och hya-cinter prydde predikstol och altarbord, det senare ett massivt ekbord, placeradt på den högt liggande plattformen i koret. Från orgelläktaren hängde ett kolossalt banér, flätadt af lager och med klubbens namn i röda bär. Det sammanhölls vid standaret medels breda röda sidenband, och i de rika rosetterna sutto instuckna knippen af påskliljor, klubbens blomma. Mrs Benlah, H. Hanscomb, klubbens president, bar äfven en ståtlig bukett af dessa blommor. Hög beh smärt, var hon iklädd en svart pärldräkt öfver hvit atlas, samt ett vackert pärlhalsband med gnistrande juvelknäppen.

Efter den anslående uvertyren till »Rhenguld», utförd af en präktig orkester, reste sig presidenten och höll ett välkomsttal, ställdt till aftonens hedersgäster, de närvarande herrarna, däri talarinnan betonade, att klubben betraktade »Herrarnas afton» såsom sin största och vackraste fest.

Då de lifliga applåderna så småningom dött bort, uppträdde en ung sångerska, en strålände skönhet. Hon hänförde och bländade publiken med sin präktiga röst och sin personliga charme.

Mrs Soomis Todd, en ung dam, giff med en astronomie professor, hvilken hon troget följer på alla hans resor inom och utom Amerika, höll därpå ett mycket spirituellt föredrag öfver »The Decline of Letter-Writing as a Fine Art». Med fin uppfattning uppläste hon ett urval bref från 1800-talets början, cirklade, ceremoniösa, litet omständliga, fulla af lefvande intresse för tidens frågor och präglade af djupa tankar, varm patriotism, gnistrande af kvickhet och uddigt skämt.

Därefter följde bref från 1900—1902, oemotståndligt roligt föredragna, om än litet karrikerande, de äldres uppfyllda af bitter klagan, jämmer och suckan öfver tidens fördärf; de ungas affärs-mässiga och kortfattade. I stället för forna dagars »vördade moder» skrifer ver nutidsflickan »älskade lilla gumma»; ber en dotter af det

nya seklet sin far om penningar, sker det på följande drastiska sätt: »Farsgubben, fram med sedlarna, pengar eller lifvet».

Mrs Todd slutade sitt af munterhet ofta afbrutna föredrag med en allvarlig varning mot den tilltagande själfsväldiga tonen i tal och skrift. Hon påstod, att tidens jäktande brådska bestjäl den amerikanska kvinnan på den värdighet och den äkta kvinlighet, som hittills varit hennes största prydnad.

Därmed var aftonens allvarliga program undanstökadt. Herarna bjödo damerna armen och förde dem till kyrkans stora fest-salong. På en upphöjd scen spelade en kvinlig orkester en liflig marsch, och vid dess toner defilerade vi förbi direktionen, för hvars medlemmar man högtidligen presenterades.

En af Somervilles läkare förde mig till supén, där det vankades många rariteter, men intet vin.

Då vi vid 1-tiden på natten lämnade klubben, gnistrade stjärnorna på svartblå himmel, och snön glänste silfverhvit i månskenet. Trädens grenar hängde tunga och hvita mot marken. Det knarade hemlikt under fötterna; i allmänhet förefaller det kallare här, när det är vinter, än hemma hos oss.

* * *

Sällskapslifvet i Boston inskränker sig, om man frånräknar klubbafnarna, mest till lunchbjudningar, men dessa absorbera hela eftermiddagen. Vi hafva varit bjudna på flera inom societeten. Härom dagen hos en miss B., stadens rikaste och originellaste dam. Hon har rest öfver hela världen, är beskyddarinna af ett kvinligt universitet i Konstantinopel och håller nu på att upprätta ett på Kuba. Hon har omfattat oss med största vänlighet, och på denna lunch voro vi inbjudna som hedersgäster för att göra bekantskap med en del intressanta personer: dr Herrik, en auktoritet inom litteraturen; professorn i fysik vid Wellesley College, miss Whiting; stiftarinnan af detta college, mrs Durant; dr M., en ståtlig syrier, varmt intresserad af alla sociala och humanitära frågor, samt våra vänner, misserna H. från Somerville.

Miss B:s hem är ett konstmuseum. Taflor, statyetter, egyptiska lampor, turkiska mattor, franska gobeliner, venetianska och böhmiska glas, norska silfversmycken och sniderier, svenska kristaller, japanska böcker, tryckta på sidenblad, persiska vapen, romerska mynt, allt tänkbart finnes där att beundra och beskåda; hvarje föremål är ett minne och har sin historia.

Vid det luxuösa middagsbordet ger hvarje sked anledning till konversation. Min dessertsked är ett tusenårigt persiskt guldmynt; min grannes, professor Whitings, är ett minne från Parisutställ-

ningen. Hvar och en ombedes att berätta något från sitt land. Jag förtäljer om Nobel och hans storslagna donation.

Hvilken fin, spirituellt ton råder ej. Ett lätt, gladt humör, en förmåga att gifva en viss fart och glans åt t. o. m. ganska hvardagliga ämnen, en fyndig kvickhet, som är smittande. Man kastar fjäderboll med ord och är skicklig i att »gifva» och att »taga». Ingen dominerar, och värdinnan utvecklar mycken fin takt, då hon lockar än den ena, än den andra af sina gäster att bära fram det bästa ur sin andliga spiskammare. Amerikanerna resa mycket och läsa mycket. De berätta gärna hvad de sett och hört, och de berätta väl.

Behållningen efter ett sådant samkväm är stor, och intrycket man bär med sig hem, angenämt. Långe kommer jag att minnas den spontana och oaffekterade vänlighet, som kommit mig till mötes från många håll, och sent skall jag förgäta amerikanernas goda vilja att i dagligt umgänge behaga och låta sig behagas; deras törst efter vetande, deras humanitära sträfvan efter högre vishet, större ljus och renhet.

Cecilia Milow.

Litteratur.

A. N. Clewberg-Edelcrantz och hans omgifning af *Jenny af Forselles*. Helsingfors 1903.

»Det låg ett skimmer öfver Gustafs dagar», ett skimmer som, alla mörka skuggor till trots, ännu efter mer än ett sekel tjusar och fångslar. Hemligheten däraf ligger till en del i konungens egen gåtfulla personlighet, till en del i litteraturens och den sceniska konstens lysande uppsving vid denna tid. Det går så långt att det icke blott är tidehvarfvets stora personligheter som intressera, utan att ett återsken faller äfven öfver mera obetydliga medspelande i dramet, hvilkas öden äro sammanflätade med deras.

En sådan bifigur i tidens växlande skådespel är Clewberg-Edelcrantz, en af de många söner af vårt broderland bortom Östersjön, som inlagt förtjänst om svensk litteratur och kultur. Den unga finska, som gjort honom till föremål för sin doktorsafhandling, har erkänt hans underordnade roll genom att vidga sitt arbete från ren biografi till tidsskildring med honom som medelpunkt. Men då han stod i nära relationer till män sådana som Kellgren och Armfelt, för att ej nämna Gustaf III själf, har arbetet därigenom blifvit af verkligt och stort intresse.

Kellgren skickades som bekant vid unga år öfver till akademien i Åbo, och den vänskap som uppstod mellan honom och Clew-

berg utgör det vackraste bladet i den senares lefnadshistoria. Kellgrens bref till Clewberg, redan för nio år sedan utgifna af Schück, äro den förnämsta källan för kännedomen om förhållandet mellan dem. Vi kunna följa det från de unga studenternas gemensamma svärmiska dyrkan af Voltaire till den punkt då Kellgren, hvars utveckling följdriktigt ledt honom till att med entusiasm hälsa utbrottet af franska revolutionen, tillropar sin rojalistiske vän, stadd på resa i Frankrike 1790: »Gud och Paris omvände dig»!

Det finns ett uttryck i Kellgrens ungdomsbref, som på samma gång belyser innerligheten af hans vänskapsförhållande till Clewberg och grundolikheten i deras väsen. »Du», skriver han, »som i den själen, som är oss gemensam, utgör förståndet, då jag däremot är viljan» . . . Förståndet visar sig onekligen Clewbergs hela lif igenom som den predominerande makten; inga andra hänsyn kunna afhålla honom från att gå den väg, som förståndet utpekar såsom den fördelaktigaste, den må öfverensstämma med hans böjelser eller ej. Gustaf III tjänar han med en uppriktig beundran, som inspirerar de rökverk hans musa tänder; men när han förmår sig till att upphöja den allsmäktige Reuterholm på sin forne väns och gynnares Armfelts bekostnad, då önskar man att han kunnat lyssna till något annat än förståndet. Då inser man också hvilken den klyfta var, som mer och mer vidgades mellan de båda vännerna, i det Kellgren under ofärlig sträfvan nådde en allt rikare utveckling som skald och som personlighet, medan Clewberg, hvars onekliga vittra begåfning, i dess första yttringar föremål för vännens entusiastiska öfverskattning, fick förfrysa under konventionalism. Med rätta säger förf. vid skildringen af den slutliga skilsmässan mellan de forna vännerna genom Kellgrens tidiga bortgång: »Nu dog den goda 'viljan' och det kalla 'förståndet' lefde vidare sitt fattiga, ödsliga lif».

Men det är ej endast Kellgrens vänskap, som ger glans åt Clewbergs lefnadshistoria. Hans namn tillhör äfven det lysande kapitel i den svenska odlingens häfder, som heter teatern under Gustaf III. Och för skildringen af hans roll som »andre direktör vid de kungliga spektaklerna» har förf. kunnat tillgodogöra sig förut ej användt material, som riktar teaterhistorien med nya drag. Men äfven då förf. dröjt vid förut bekanta scenförhållanden, vid repertoar och representationer under Clewbergs tid, förlåter man gärna hennes utförlighet, så lifliga och målande äro de skildringar, som hon ger därpå.

Som tjänsteman vid teatrarna fick Clewberg snart till chef sin landsman och ungdomsvän Gustaf Mauritz Armfelt, som visserligen lät honom bära sin dryga andel af arbetet, men till gengäld talade hans sak hos konungen. Efter Gustafs död och Armfelts fall behöll Clewberg, alltför sansad och förständig för att ådraga sig några misstankar, sin ställning vid teatern, ja, blef t. o. m. dess styresman. Men han var ej rätte mannen att vidmakthålla de gustavianska traditionerna. Hans intresse svalnade snart, det hade blott varit en lånad eld. Och hans sista år ägnades mer och mer åt de praktiska

värf, åt hvilka hans håg redan i barndomen blifvit riktad, ehuru tidsförhållandena sedermera dragit den åt annat håll.

Förf. ger i första kapitlet af sin bok en omständig redogörelse för den miljö, i hvilken den unge Clewberg växte upp och för den studiernas riktning mot det reala och praktiska som upplysningstiden medfört äfven till den gamla lärdomstaden Åbo. Hans docentur vid universitetet därstädes blef, såsom förf. riktigt anmärker, »karaktäristisk för tudelningen i hela hans verksamhet»; den omfattade nämligen så skilda vetenskaper som litteraturhistoria och fysik. Och liksom förra delen af hans lif ägnades »åt de fosterländska sänggudinnornas tjänst» så tillhörde den senare »den tillämpade vetenskapen, handeln och näringarna». Detta andra skede har förf. blott summariskt behandlat för att fullfölja karaktäristiken. Det är framför allt Clewberg-Edelcrantz' roll i litteraturhistorien hon velat skildra med en förklarande antydan om hvarför hans insats ej blef större. Det var blott yttre impulser, som ställde hans framsynta intelligens och smidiga formsinne i poesiens och konstens tjänst, de fogade sig, åt sig själf lämnade, med långt större villighet i den praktiska nyttans.

Det är dock ej på grund af dess litteratur-historiska värde vi här velat fästa uppmärksamheten på fröken af Forselles' bok, då vetenskapliga fackafhandlingar gifvetvis är något som faller utom Dagnys område. Den äger nämligen alla förutsättningar att intressera äfven utom fackkretsar. Ett lifligt och medryckande framställningssätt, som vittnar om sinne för karaktäristiska detaljer, och en ledig, flytande stil göra skildringen af Clewberg och hans omgifning lämpad att varmt anbefallas åt alla som älska gedigen historisk läsning.

S—d.

*

Vi och världsalltet. Tankar om lifvet och religionen af J. Brierley. Öfvers.

Genom försvenskningen af denna bok har vår öfversättningslitteratur gjort en så betydande vinning, att man måste känna en viss förvåning öfver, att en författare af Brierleys rang först nu introduceras i vår litterära värld. »Ourselves and the Universe» är visserligen ingen gammal bok — den utkom förra hösten på engelska — men Brierley är i England och Amerika genom föregående arbeten och synnerligast genom sina tidningsartiklar i «The Christian World» så känd och så diskuterad, att en anmeldare i en engelsk framstående tidskrift om honom kunnat säga det »ingen nu lefvande engelsman haft ett vidsträcktare inflytande på det religiösa tänkandet i våra dagar» och att »det torde vara nästan omöjligt att öfverskatta hans betydelse för vår tids predikstolar».

Jonathan Brierley började sin bana som präst i London och var såsom sådan i hög grad uppburen. Senare öfvergaf han dock sin prästerliga befattning och ägnade sig uteslutande åt religiöst

skriftställer. Man spårar lätt den forne själasörjaren i hans djupa och klarsynta förståelse af hvad som rör sig innerst i människo-hjärtat af frågor, undran och tvifvel, och han besitter den intensiva skarpblick, som vi på det fysiska området äro vana att finna hos den skickliga läkaren. Brierleys bok är trots sitt religiösa underlag ingen andaktsbok i vanlig mening — långt därifrån. Den är sammanfogad af ett trettiotal sins emellan fristående uppsatser eller essayer, gifna med en både djup och klar framställningskonst, som förskaffat Brierley vitsordet att vara vår största nu lefvande essayist, om ock detta omdöme kan tåla någon afprutning.

Hvilken mångfald af ämnen är det ej, som rymmes inom dessa 230 sidor! Här möta oss betraktelser öfver naturens lif, som föra tanken på Ruskins underbara förmåga att upptäcka »själen» i äfven de obetydligaste ting och tilldragelser. Här finnas uppsatser om läkekonsten, om drömmar, om »ansiktets arkitektur», om »själens röst», om ledsnadens förjagande m. m. förutom sådana, som äro af positivt religiöst innehåll. Brierleys program är, liksom hela hans världsåskådning, mycket vidtomfattande. Han ser på lifvet, på människorna, ja, på hela världsalltet med en kärleksfull optimism nästan utan gränser, trängtande efter att få innesluta allt och alla i den stora, gudomliga kärleksfamn, som för honom själf är tillvarons förklaring och mål. Att inskränka våra religiösa intressen till »några få elementära begrepp», ängsligt skyende allt, som icke direkt låter hänföra sig till denna sfär, är för honom ett ödesdigert missgrepp, och han instämmer härvidlag i en fransk författares yttrande: »Vi skola taga oss till vara för en religion, som vill ersätta allt, den skapar munkar. Sök en religion, som genomtränger allt, den skapar kristna». Och ändå finns här en djup förståelse af dem, som på andra vägar sträfvat fram till samma mål, och Brierley äger hvad en norsk författare kallar »aktning för trons asketer», äfven när deras åsikter stå i strid med hans egna.

Det är en lycklig, harmonisk människa, som från dessa blad förkunnar oss sitt fridsbudskap, sin varma, förtröstansfulla tro på att allt — t. o. m. det, som för våra ögon ter sig såsom förstörelse och undergång — dock endast är trådar, som den osynliga styresmannen håller i sin hand och länkar tillhoppa, så att de sist och innerst bilda ett inslag af välsignelse i vår lefnads väf. Kan det väl gifvas exempel på en ljusare optimism, än den, som tager sig uttryck i dessa rader: »Det är den underfulla historien om denna (Guds) fördolda kärlek till oss i det förflutna, som stärker vårt mod för framtiden. När vi gå till mötes något hotfullt öde, som väntar oss, kunna vi möta det utan fruktan. Det värsta, som kan hända oss, innebär blött en öfverraskande känsla af nådens fullhet. Detta är ock, hvad som kommer att inträffa med oss i dödsögonblicket. Icke ens döden kommer att tillfoga oss något ondt. Och allt, hvad vi fått erfara i denna värld, vår förundran öfver det hela, vår räddning från det onda, vår uppfostran i det goda, de tusen sätt, hvarpå nåden öfverflödat, kommer oss att hysa samma

tillförsikt som helgonen i alla tider: att när vi skiljas hädan, få vi erfara den största och mest välsignelserika af alla öfverraskningar.»

Brierley sätter ingenstädes sin religiösa öfvertygelse i system, den möter oss i spridda drag, af hvilka vi ha någon svårighet att bilda oss ett totalintryck. Det finns i detta afseende mer än ett yttrande, som kan framkalla ett ganska stort frågetecken. Så t. ex. när förf. på tal om aposteln Paulus yttrar: »Hans eget inre lif, och däraf följande yttre lefnadsöden härröra sig, såsom han utan återvänder förklarar, från beröringen med Kristus i det osynligas värld. Denna Pauli försäkran är så mycket mer anmärkningsvärd, som han aldrig yttrade ett ord om födelsehistorierna och heller aldrig om hvad Harnack kallar påskhistorierna.» Hur detta kan sägas om Paulus, som väl mer än någon annan apostel häfdar Kristi uppståndelses centrala betydelse för den kristna tron, förefaller ganska obegripeligt. Och när Brierley jämför den uppenbarelse, Kristus hade att gifva med »det gensvar, som väcktes i hans eget fullkomligt andliga sinne af det oändliga andliga system, som motsvarade detsamma», så är detta helt visst icke någon uttömmande förklaring på den enastående auktoritet, hvarmed denna uppenbarelse framträdde i världen.

Men äfven om en reservation sålunda kan göras mot Brierleys framställning i vissa punkter, kvarstår dock det bestämda intryck et, att arbetet i sin helhet är ett vackert vittnesbörd om en manlig och lifskraftig religiositet, och att det skänker sina läsare ej blott en ganska sällsynt litterär njutning utan ock något stärkande och uppfriskande för hjärta och själ.

F. E

*

Tanken som karaktärsdanare af *Ralph Waldo Trine*. (Öfversättning af *Mauritz Sterner*.)

Det sägs ju nu för tiden, att de gamla sanningarna ha förlorat sin kraft öfver människornas sinnen. Det är kanske sant, men det behöfver icke nödvändigt betyda, att de ha förlorat i värde, det beror kanske i många fall snarare på att vi ha hört dem så många gånger, att våra öron och hjärtan blifvit slöa. Att finna de rätta öfvertygande uttrycken, som visa oss de gamla sanningarna från nya synpunkter, så att de återigen gripa oss med det nyas friskhet och makt, är en sträfvan, som i alla tider sysselsatt de etiska uppfostrarne. Men den konsten är knappast mindre än att finna nya sanningar.

Den lilla skrift, hvars namn läses här ofvan, innehåller egentligen intet nytt, och framställningssättet är enkelt och populärt, men den säger saker, som vi alla ha godt af att höra, med en viss klang af vederhäftighet och värme, som kommer oss att lyssna. Att lifvets lycka är pliktuppfyllelse och dygd och att vi kommit till världen för att utveckla det gudomligt-mänskliga hos oss, det

*

erkänna vi väl alla eller nästan alla, åtminstone i teorien; men huru komma därefter? Står det alltid i vår makt att bestämma riktningen af vår utveckling? Ja, svarar författaren till föreliggande bok, det finns en naturlig och fullt vetenskaplig metod att göra detta. Och den stora lag, på hvilken den är byggd, är lagen om tanken som karaktärsdanare. Våra mest dominerande tankar bestämma arten af våra handlingar, handlingar, som gång på gång upprepas, kristallisera så småningom ut sig i vanor, och totalsumman af våra vanor bildar vår karaktär. Själfuppfostern är därför framför allt tankeuppfostern. Om man afvisar en ovärdig tanke, första gången den uppstiger, är det nästa gång lättare att göra samma sak på samma sätt, tills det slutligen icke är någon ansträngning alls. Ty själen äger förmåga att ge beständighet åt de tanke typer den skapar. Därför kunna också de goda och människovänliga tankarna, ofta upprepade och ständigt omhuldade, så småningom öfvergå till ett konstant själstillstånd, ur hvilket hela vårt lif strömmar fram såsom ur en ren och klar källa. »Den, som på ett sådant sätt följer sina högsta ideal, sådana de dag efter dag och år efter år te sig för honom, skall liksom Dante, då han följde sin älskade från värld till värld och slutligen fann henne vid paradiset portar, måhända själf en dag befinna sig där.»

Mot vidriga öden och omständigheter, mot medfödda böjelsers och karaktärsdrags tvingande bojer sätter förf. en enda makt: den rena och oafåtliga viljan. Hans metod förefaller så enkel och lätt, att man i första taget nästan kan vara färdig att förvåna sig öfver att vi icke allesammans äro goda människor. Men icke desto mindre är det nog svårare än det ser ut, och ingen »metod» är fullt osviktig, den må nu i teorien vara aldrig så riktig. Lifvet är i alla fall icke något räkneexempel. Svårigheten — och här är det svaga stället i författarens bevisföring — är ju just att på hvarje punkt i lifvet ständigt *vilja* det rätta; förutsätter det icke egentligen, att man redan *är* en karaktär? Författaren har satt sin utgångspunkt på en punkt af vägen, som i själfva verket är mer än halfvägs. Och den bristande ihärdighet i själfuppfostersarbetet, som ger de flesta människooöden en skef riktning, den sinnets veket, som hindrar, att man tar ut steget mellan långtansfullt önska och kraftigt vilja, *kan*, författaren må säga hvad han vill om ärftlighetsteorierna, vara »ett fel i stenens gry», en medfödd ohjälplig defekthet i karaktären, ohjälplig därför att för att öfvervinna den fordras just det som fattas — vilja.

Att det är af största vikt att ständigt gifva akt på sig själf och att man till en viss grad kan tygla och uppfostera äfven sina tankar, undertrycka sina fel och utveckla det goda inom sig, är emellertid goda gamla sanningar, som aldrig för ofta kunna upprepas. »Tanken som karaktärsdanare» innehåller många tänkvärda saker, som man bör läsa och taga vara på, författaren gör ofta träffande psykologiska iakttagelser, och de lagar han uppställer för det själsligas utveckling och växt äro helt säkert i stort sedt rik-

tiga. Det är blott, när han säger, att hvar och en helt och hållet har sitt lif i egna händer och kan göra det till hvad han vill, som han gör sig skyldig till öfverord. Han, lika litet som någon annan, har funnit ett universalmedel, ty det finns intet universalmedel. Vi äro människor!

E. Wbg.

*

Fredlösa historier af *Joseph Conrad*. Öfversättning af *Karin Hirn*. — Med några notiser om författaren af Yrjö Hirn.

Med »Fredlösa historier» («Tales of unrest») får den svenska allmänheten göra bekantskap med en författare, hvars namn hittills varit föga känt hos oss. Hvem är han? De »notiser», som inleda den svenska upplagan, äro egentligen en vägledande karaktäristik af hans författarskap; om honom själf personligen får man endast veta, att han är kapten i engelska handelsflottan och som sådan företagit vidsträckta resor till fjärran länder och haf — samt att han för öfrigt vill behålla sitt privatlif för sig själf. Han har t. o. m. uttryckligen anhållit, att den svenska upplagan af hans bok icke måtte beledsagas af några biografiska notiser. — I detta sistnämnda, mycket sägande lilla drag, skymtar man silhouetten af en förbehållsam och en smula kärf personlighet, som icke bryr sig om att posera inför allmänheten och hvars devis är en annan än den vanliga förbindliga: »till Er tjänst». Detta intryck förstärkes och fullständigas genom läsningen af hans bok. Joseph Conrad är en man, som nog icke har mycken respekt för den stora publiken. Samhällsmänniskans utvärtes oklanderlighet och konventionella rättskänsla äro värden, som han pröfvat och vägt, och han vet, hvad de gå för. Han vet, att hos oss alla, kulturmänniskan så väl som vilden, finnes utforskade djup, om hvilkas existens vi själfva under årtal knappast ha en aning, men på hvilkas botten sofva de aldrig fullt kufvade primitiva lidelserna, goda och onda, eller intetdera delen, lidelser, helt enkelt, makter, som i kritiska ögonblick, vid en plötslig och oväntad sammanstötning med lifvets verkligheter kunna öfverrumpla oss och med våldsamheten af en eruption genombryta det skal af nedärfda föreställningar och vanor, hvilka vi lärt oss att betrakta som vår andra natur. — Det är detta tema, som, mer och mindre varieradt, återfinnes i alla berättelserna och som utgör bokens psykologiska enhet.

Af de fem historierna äro tre, »Karain», »Lagunen» och »En civilisationens utpost», förlagda till de tropiska länderna, och skildringen af dessa trakter torde för många vara det mest fängslande i boken. Det är taflo af en stämningsmättad, fantastisk och glansfull skönhet, med en dristighet i färgläggningen och en säkerhet i fråga om detaljerna, som vittna om en intim kännedom af det skildrade. Af de framträdande typerna är den intressantaste och mest utmejslade Karain, den malajiske höfdingen, äfventyrsmannen i

stor stil, hvilken hans vänner ville önska »en hastig död i upprätt strid, en död i solsken» — Karain, sitt folks hjälte och afgud, den blindt åtydde härskaren öfver lif och död, som flydde för ett spöke, skapadt af en enda handling aldrig förbleknade minne, och som förtroendefull och vidskeplig, frälstes undan skuggornas våld genom en medlidsam lögn af en hvit man. — Mindre mäktig, mindre bjärt i färgerna, men fylld af en vemodig mystik är nattstycket »Lagunen», på sätt och vis en syskonnovell till »Karain»; hufvudpersonen, Arsat, har, liksom Karain, svikit en vän för en kvinnas skull — och drabbas af Nemesis. I »En civilisationens utpost» försiggår handlingen också under tropikerna, men hufvudpersonerna äro här tvenne européer, ett par tarfliga medelmåttor, som, lösslitna ur den enda omgifning, där de passa, utvecklas oväntadt och till oigenkännlighet, tills slutligen tillvaron brister sönder i fogarna för dem och de gå under. Berättelsen är en skoningslös och ohygglig människoskildring — men den verkar äkta. — En grupp för sig bilda de två berättelser, »Idioterna» och »Hemkomsten», som förlagts till våra egna luftstreck. Den förra är en tragisk bygdehistoria, den senare är historien om den själsliga kris, en man genomgår, när han får veta, att hans hustru velat öfvergifva honom — en fint uppfattad och djupt känd psykologisk skildring, som troligen skulle gjort ändå större intryck i en något mera koncentrerad form.

Conrad är en intressant bekantskap. Någon har jämfört honom med Kipling. En så lysande företeelse, ett sådant inspirationens söndagsbarn som denne är han visserligen icke, men om man är hågad för att söka upp likheter, kan man nog finna sådana i ämnesvalet, i förmågan att fånga det främmandes och egendomligas stämning, också kanhända (för så vidt man kan döma af en enda bok) i själfva lifsåskådningen. Man borde emellertid afstå från jämförelse; de bli sällan rättvisa mot någondera parten. Conrad kan godt vara man för sig själf. Vi möta i honom en personlighet och en konstnär — och vi motse med förväntan flere arbeten af hans hand.

E. Wbg.

*

Sexton år af Karl Larsen. Öfversatt af Hilda Sachs.

I en revy öfver nya danska böcker, som nyligen varit synliga i en svensk tidskrift, yttrades om en författare — jag tror det gällde Herman Bang — att det för honom karaktäristiska var hans »Sans for de smaa Tings Magt». Detta yttrande slog mig såsom tillämpligt på en stor del af Danmarks prosadiktare.

»Sans for de smaa Tings Magt.» Hur förstår icke dansken att excellera i dessa fint utmåslade miniatyrbilder, så luftiga och lätta att de knappast tåla att tagas på — ja, t. o. m. undandraga sig själfva kritikens hårdhändta grepp — men små mästestycken i sin art med en smätreflighet öfver sig, som aldrig återfinnes i samma grad utanför det lilla öriket, och desslikes en »Ynde» — detta

öfversättliga danska uttryck, — som ger en föreställning om något smånätt, känsligt, behagfullt, med ett ord något alltigenom förtjusande.

Karl Larsen är en af det nutida Danmarks mest typiska, talangfullaste miniatyrskildrare. Han har också en annan genre, kvinno- eller rättare äktenskapspsykologens, där han, enligt min mening, ej i lika hög grad gjort sig förtjänt af sin samtids beundran och erkännande, men med den sidan af hans författarskap ha vi lyckligtvis ej här att göra. Ty »Sexton år» går inte på djupet af lifsgåtorna, psykologin, om den finns, är så spindelväfsfin, liksom för öfrigt hela det segment som håller historien tillsammans, att den inte orsakar något grubbel eller ger en någon omedgörlig problemnöt att knäcka. Men med hvilket lustigt gemüht är inte allt berättadt! Ja, humorn genomsyrar så hela degen, att t. o. m. den lilla tragiska anstrykning, som den sextonårigas första kärlekserfarenhet erhållit, alldeles utplånas af det glada och småkvicka, som en sorlande bäck flödande danska »Snakket». Summan af saken är: Karl Larsens bok är rolig, och man kan med godt samvete ge den vitsordet: »att den läses med nöje.» —

Men — här kommer ett stort men — då bör man inte läsa den på svenska —. Jag hör nu visserligen ej till dem, som absolut fördöma alla öfverflyttningar från det ena skandinaviska språket till det andra. Öfversättningar äro ju medel att göra de respektive ländernas litteratur känd hos grannfolken och såsom tjänande ett godt ändamål böra de tolereras, äfven om de för de flesta bildade människor måste förefalla som öfverloppsgärningar. Men det finnes dock böcker, som borde vara fridlysta för tolkningsförsök, och dit höra framför alla andra de danska konversationsromanerna. Det danska hvardagstungomålet med dess blandning af godmodig humor och uddig satir, dess talande interjektioner och korthuggna, all lagstadgad satsbyggnad trotsande repliker, gör sig helt enkelt icke på svenska.

Och den förf., som haft föreliggande lilla danska arbete om hand, har icke förmått åstadkomma en möjlighet af det omöjliga. Som bekant har, tack vare våra öfversättares uppfinningsrikhet, vårt kära modersmål på de senare åren till allmänhetens uppbyggelse riktats med mången förut okänd ordvändning och språklig nydaning af förbluffande originalitet, och fru Sachs tolkning af Karl Larsen lämnar månet godt bidrag till den nya ordlistan. Eller skulle det bero af brist på iakttagelseförmåga å min sida, att jag hittills ej påträffat en svensk människa, som varit »flinmynt» och haft »soppögon», liksom jag aldrig hört en äkta man af sin hulda maka tituleras med smekordet »nallebasse». Att »sitta på sina sorger som kattor på fläsk», tror jag ej heller brukas här i Sverige, och lika litet anger uttrycket »rörande och sibbande» den afsedda melankoliska stämningen.

Men det är framför allt andan i boken, som genom väntolkning totalt gått förlorad, och därför råder jag hvar och en som det kan: »läs originalet».

L. D.

De akademiskt bildade kvinnornas petition.

Den 29 sistlidne maj inlämnades till Kongl. Maj:t en skrifvelse med anledning af den senaste läroverkskomiténs betänkande, undertecknad af 93 akademiskt bildade kvinnor, däribland 6 fil. dr., 4 fil. lic., 47 fil. kand. och 36 fil. stud. I en föregående uppsats om »Läroverkskomitén och samskolan»¹⁾ har Dagny utförligt redogjort för det kapitel i läroverkskomiténs berättelse, som berör kvinnans andel i undervisningsarbetet. Däraf framgick, att såväl beträffande beföringsmöjligheter som löneförmåner kvinnorna blifvit tämligen styfmoderligt behandlade, särskildt ha de med akademisk bildning utrustade ej kunnat känna sig tillfredsställda med den roll, som blifvit dem anvisad vid den blifvande skolorganisationen. Detta missnöje har tagit sig uttryck i en petition till regeringen, hvilken är af följande lydelse:

Undertecknade svenska kvinnor, som aflagt eller ännu afläggja kunskapsprof i inom filosofisk fakultet, våga med anledning af nu rådande förhållanden beträffande möjlighet för kvinna att vinna anställning vid de allmänna läroverken, likasom med anledning af den senaste läroverkskommitténs betänkande i underdånighet påkalla Eders Kungliga Majestäts uppmärksamhet för följande framställning.

Användandet af kvinnliga lärarekrafter vid offentliga och enskilda läroanstalter har under den senare hälften af förra århundradet alltmera utsträckts.

Under 1850-talets riksdagar väcktes motioner om kvinnors anställande såväl i åtskilliga statstjänster som vid folkskolorna och hvad särskildt dessa senare beträffar, afslogs visserligen motionen till en början, men år 1859 fick kvinna rätt till ordinarie anställning vid folkskolan, där de kvinnliga lärarekrafterna numera torde få anses vara oundgängligen nödvändiga.

Samtidigt började man också erfara behovet af kvinnors utbildning till den högre flickskolans tjänst och på grund af en skrifvelse till Kunglig Majestät från riksdagen 1858 upprättades 1861 Kungliga Högre Lärarinneseminarium.

Det berättigade i en ytterligare utvidgning af kvinnans pedagogiska verksamhetskrets erkännes sedermera tydligt i Rikets Ständers skrifvelse af den 12 juni 1866 »i frågan om utvidgande af kvinnans medborgerliga rättigheter». Åberopande en föregående skrifvelse af den 14 mars 1863, i hvilken »Rikets Ständer ansågo tidpunkten vara inne att utvidga kvinnans rätt till anställning i det allmänna tjänst» och framhållande hvad som på grund häraf redan gjorts, förklarade Ständerna sig anse, att ännu en mängd befattningar i statens tjänst förefunnos, till hvilka kvinnan vore lika

¹⁾ Se Dagny häft. 5. 1903.

passande som mannen, samt anförde i frågan följande motivering och anhållan:

»Särskildt må erinras om tvänne yrken, i hvilka kvinnan på ett framstående sätt i Nord-Amerikas Förenade Fristater utvecklat förmåga, nämligen läkarens och skollärares.» — — — — —

»I fråga åter om skollärarekallet, synes det uppenbart, att kvinnans deltagande däri icke kan annat än bidraga att åt ynglingens uppfostran gifva den förädling, som man eljest förväntar af familjelifvets inflytande, och erfarenheten i åtskilliga länder har bestyrkt, att disciplinen ibland lärjungarna icke under den kvinnliga lärarens närvaro är mindre än under den manliges.»

»Vilkoret för att åt kvinna skall kunna anförtros den verksamhet, hvartill tillfälle sålunda synes böra henne beredas, är likväl att hon erhåller rätt att begagna de medel, Staten erbjuder till danande af den skicklighet och pröfvande af de kunskaper, som i hvarje särskildt fall erfordras.

På grund af hvad nu sålunda blifvit anfördt och med anledning af hos Rikets Ständer äfven vid innevarande riksdag gjorda framställningar i detta ämne, få Rikets Ständer — med anmälan, att Rikets Ständer anse anställning i tjänster och befattningar, hvartill kvinna kan pröfvas lämplig och hvarifrån hon ej genom grundlag eller civillag är utestängd, hädanefter böra henne tillkomma, när hon visar sig därtill äga erforderliga kunskaper och skicklighet, samt fördenskull tillfälle böra beredas kvinna att aflägga de för dylik anställning föreskrifna kunskapsprof — hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Eders Kongl. Maj:t måtte vidtaga och, där så nödigt finnes, hos Riksdagen föreslå de åtgärder, som för genomförande af en sådan förändring i hittills bestående förhållanden finnas erforderliga.»

Sedan denna Ständernas skrifvelse af Kungl. Maj:t meddelats de särskilda departementen med infordrande af deras yttrande i ämnet efter vederbörandes hörande, begärde ecklesiastikdepartementet utlåtande i frågan af kanslersämbetet för rikets universiteter, som i anledning däraf remitterade handlingarna till de akademiska konsistorierna och fakulteterna i Uppsala och Lund. De akademiska konsistorierna voro i sina skrivelser, daterade Uppsala den 31 maj 1867 och Lund den 12 dec. 1867, ingalunda tveksamma om att riksdagens mening var att i större utsträckning än hittills skett bereda kvinnan tillfälle till arbetsförtjänst. Akademiska konsistorium i Lund ansåg, att akademisk utbildning för kvinna torde kunna ifrågakomma för »vissa administrativa tjänster jämte läkareyrket och lärarekallet. I afseende på bildandet för dessa värf, äfvensom afläggandet af de för dem erforderliga prof anser Consistorium, att kvinnan bör vara i full likställighet med mannen. Det skulle, enligt Consistorii förmenande ej vara med billighet fullt öfverensstämmande om kvinnan gent emot mannen skulle intaga en privilegierad ställning, så att om rättigheterna för bägge könen vore lika skyldigheterna ej skulle vara det.»

Den Filosofiska Fakulteten i Lund ansåg »det åläggande filosofiska fakulteten erhållit att yttrande afgifva böra begränsas inom de fall, i hvilka fakultetens verksamhet skulle kunna påkallas, därest de åtgärder i och för utvidgande af kvinnans medborgerliga

befogenhet, hvilka Rikens Ständer i omförmälda skrifvelse yrkat, komme att af Kungl. Maj:t vidtagas» och förklarade, att kvinna endast genom ett par obetydliga ändringar i universitetsstatuterna, förutsatt att hon aflagt nöjaktig afgangsexamen till universitet, skulle kunna erhålla rätt att idka studier och aflägga kunskapsprof inom fakulteten under samma vilkor som manliga studerande samt att universitetets offentliga föreläsningar redan vore tillgängliga för alla.

Dessa uttalanden från universitetsmyndigheterna i Lund jämte liknade yttranden*) från motsvarande myndigheter i Uppsala inkommo till Kungl. Maj:t, åtföljda af ett kanslersämbetets underdåniga memorial af den 6 april 1869, där universitetskanslern uttalade sin anslutning till vissa farhågor och betänkligheter, som framhållits inom Uppsala filosofiska fakultet angående önskvärdheten af medgifvande åt kvinna att vid universitet idka studier och aflägga kunskapsprof. »Sedan kanslern på grund häraf erhållit nådig tillåtelse att begränsa sitt utlåtande till den del af riksdagens framställning, som afsåg »rättighet för kvinna till läkarekonstens utöfning», ansåg han i ett underdånigt memorial af den 15 dec. 1869 bestämmelserna i detta hänseende böra bero af vederbörande myndigheters uttalanden i frågan.

Nu följde Kungliga brefvet af den 3 juni 1870, i hvilket tills vidare medgafs åt kvinna rättighet att aflägga afgangsexamen vid högre elementarläroverk, att vid universitet aflägga medico-filosofisk examen och att därefter vid rikets medicinska läroverk idka studier och aflägga examina.

På grund af en enskild kvinnlig studerandes ansökan om rätt att aflägga filosofie kandidatexamen och i sammanhang med att denna beviljades, infordrade Kungl. Maj:t ånyo kanslersämbetets yttrande efter akademiska konsistoriernas hörande i frågan »huruvida och i sådant fall under hvilka villkor kvinnlig studerande vid rikets universiteter må medgifvas rätt till afläggande af alla examina i den ordning universitetsstatuterna föreskrifva.»

Från Filosofiska Fakulteten i Uppsala inkom följande yttrande: »Då Fakulteten med anledning af erhållen remiss har att afgifva yttrande i den ofvan anförda i Kungl. Maj:ts nådiga bref den 28 december sistlidet år till underdånigt utlåtande af kanslersämbetet framställda frågan, tror sig fakulteten på grund af det sammanhang, som äger rum mellan denna nu till fakulteten remitterade fråga och den, som, af riksdagen väckt, var föremål för infordradt utlåtande af den 31 januari 1867, nämligen frågan om rätt för kvinna till anställning i vissa tjänster och befattningar samt fördenskull ock till afläggande af de för dylik anställning erforderliga kunskapsprof, böra erinra om sin då uttalade, med riksdagens underdåniga skrifvelse i ämnet fullt öfverensstämmande åsikt, att rätt till afläggande af visst kunskapsprof endast såvida och med det villkor borde tillerkännas kvinna, som henne ock tillerkändes rätt till de förmåner, som med samma prof, af tagdt af manlig studerande, enligt gällande lagar och författningar följde, då enligt fakultetens i samma utlåtande yttrade mening i annat fall å ena sidan den lämnade rättig-

*) Se längre fram Uppsala fil. fakultets utlåtande.

heten till examen vore ändamålslös och onödig den kostnad, dess anställande kunde förorsaka det allmänna, å den andra medgifvandet af samma rätt skulle innebära eller få utseende innebära, det Staten liksom lockade kvinna in i verksamhet, som icke kunde bereda henne verkligt gagn och för henne öppnade utsikt till en fortkomst, som hon icke kunde ernå. Denna åsikt liksom de för densamma anförda skäl anser fakulteten forfarande vara giltiga».

Ehuru kanslersämbetet ansåg ett allmänt gällande medgifvande af ofvannämnda examensrätt för kvinna ej vara af behovet påkalladt, berättigades emellertid kvinnlig studerande genom kungligt bref af den 7 nov. 1873 att enligt universitetsstatuterna, aflägga examina inför filosofisk fakultet.

Fastän man måste förutsätta, att de af filosofiska fakulteten framställda betänkligheterna mot att låta kvinnor idka studier och förskaffa sig kompetens utan att samtidigt erhålla rätt att skörda frukterna af deras sålunda offrade tid och penningar vid detta kungabrefs affattande tagits under ompröfning, innehåller dock nämnda kungabref intet afgörande uttalande i frågan. Orsaken härtill torde väl böra sökas däruti, att åtskilliga år antagits komma att förflyta, innan antalet kvinnor hunnit blifva så stort, att en tolkning af lagen till deras förmån vore af behovet påkallad.

Såväl af den jämständigheten, att kvinnliga filosofie doktorer och kandidater under en följd af år alltsedan 1875 tills dato fått genomgå det för erhållande af ordinarie lärarebefattning enligt k. förordningen af den 16 juni 1875 stadgade profåret, som ock däraf att tvänne filosofie kandidater under sammanlagdt 19 års tid, från år 1877 ej blott tillåtits att som extra ordinarie lärare vid allmänt läroverk tjänstgöra, utan äfven af Eders Kunglig Majestät i nåder erhållit rättighet att söka och innehafva adjunks- och kollegabefattningar vid rikets allmänna läroverk — den första af dessa filosofie kandidater erhöll, innan hon genomgått profåret och utan föregående tjänstgöring, denna rättighet under förutsättning, att hon uppfyllde alla för dylik tjänst stadgade villkor — synes vara ådaga-lagdt, ått Eders Kungl. Majestät numera i princip uttalat sig för kvinnors anställning vid de allmänna läroverken.

Redan nu har ett betydligt antal kvinnor (6 filosofie doktorer, 5 filosofie licentiater, 80 filosofie kandidater och omkring 50 filosofie studerande) begagnat sig af dem medgifna studie- och examensrättigheter. Att jämförelsevis få af dem, som aflagt, för erhållande af lärarbeställning vid rikets allmänna läroverk, föreskrifna kunskapsprof, äfven genomgått den därför stadgade profårskursen, torde bero på tvekan att underkasta sig den med profåret förenade ekonomiska uppoffringen i betraktande af den ringa utsikt till anställning, som under nuvarande ovissa förhållanden gifves.

På grund af den i Rikets Ständers skrifvelse af 1866 framhållna önskvärldheten af kvinnors anställning vid läroverk för ynglingar och den af filosofiska fakulteten i Uppsala 1867 påvisade och 1873 ytterligare framhåfda synpunkten, att kvinna endast såvida och på det villkor borde tillåtas aflägga universitetsexamina, som hon fick rätt till däraf följande förmåner, samt då nu gällande

*) Ej kursiveradt i originalet.

skolstadga, om den också icke innehåller ett tydligt angifvande af kvinnlig lärares likställighet med manliga vid de allmänna läroverken under förutsättning af lika kompetensprof, dock tillåtit tolkning i denna riktning, är det naturligt, att vi fästat stora förhoppningar vid, att det betänkande, som afgafs den 8 december 1902 af den för utredning af vissa frågor rörande de allmänna läroverken tillsatta kommittén, skulle tagit hänsyn till de akademiskt bildade kvinnorna, hvilka med rätta torde kunna göra anspråk på att inom ifrågavarande läroverk erhålla den likställighet med mannen i afseende på befordran till lönande platser, som redan i 30 år gällt beträffande kunskapsprofs afläggande. Långt ifrån att tillmötesgå de förväntningar, vi af dessa skäl vågat hysa, har detta kommittébetänkande hos oss väckt de allvarligaste bekymmer, att vår framtid och våra tillgångar blifvit förgäfves offrade, en omständighet, som väl ej kan verka annat än skadligt för staten i dess helhet. I det förslag till ändring af läroverksstadgan, som kommittébetänkandet innehåller, saknas nämligen alltjämt den uttryckliga lagtolkning till förmån för de kvinnor, hvilka fullgjort kompetensvillkoren för adjunks- och lektorsbefattningar vid de allmänna läroverken, som vi med hänsyn till frågans historiska utveckling ansett oss äga goda skäl att vänta.

Af samma kommitté föreslås en ny art af statsläroverk, i hvilka kvinnliga element inrymmas såväl bland elever som lärare, nämligen samskolorna.

Första villkoret för att dessa skola blifva »samskolor i egentlig mening, ej endast goss-skolor, till hvilka tillträde lämnas äfven åt flickor», anser kommittén vara, att »de förses med såväl manliga som kvinnliga lärare, helst till lika antal». I fråga om kurser, afgangsexamina och elevernas förberedande till gymnasierna, synes meningen vara, att dessa läroverk skola likställas med statens öfriga realskolor, hvaraf väl med nödvändighet borde följa, att samskolornas lärarekår i alla afseenden likställdes med öfriga realskolors.

Från denna likställighetsidé uppvisar kommittébetänkandet stora afvikelser. Visserligen betonar kommittén, sid. 441, att manliga lärare för samskolor böra utses med mycken omsorg, och därför i fråga om förmåner ingalunda tillbakasättas för lärare vid öfriga statsläroverk, »ty det ligger i sakens natur och erfarna personers utsagor bekräfta, att samskolans lyckliga verksamhet i väsentlig mån beror däraf, att den får och alltid kan påräkna särskildt för denna verksamhet lämpliga lärare». Och vidare yttras sid. 443: »Samskolans lärare och lärarinnor med tjänstebefattningar motsvarande dem, som förekomma vid de öfriga läroverken, böra tillsättas af samma myndigheter och på samma sätt som andra statsläroverkens lärare. Att härutinnan ställa dem i någon undantagsställning, skulle leda till ogynnsamma följder för samskolorna. Klart är, att de manliga samskolelärarna såväl i fråga om kompetens och tjänstgöringsskyldighet, som i fråga om aflöning, tjänsteårsberäkning och pensionsrätt, måste vara likställda med lärarna vid öfriga realskolor».

Men när det gäller kompetensfordringar och aflöningsförhållanden för kvinnliga lärare vid samskolor, finner man att kommittén

ej drar i betänkande att gifva dem en underordnad ställning, som synes fullkomligt strida mot samskolans idé och därför torde komma att medföra skada för denna skolforms framtid i vårt land. Kommittén säger sid. 644: »För behörighet att erhålla ordinarie plats såsom lärarinna har kommittén ansett godkänt afgangsbetyg från den treåriga kursen vid Högre lärarinneseminariet i Stockholm böra vara det normala examensvillkoret — — — — —. Villkoret af de två förberedande tjänstgöringsåren är emellertid i detta fall så mycket mera befogadt, som de från lärarinneseminariet utgångna, om de också där icke saknat handledning och öfning i undervisningsverksamhet, dock ej efteråt genomgått något profår.

Ehuru således, som sagdt, samskolornas lärarinnor väl enligt regeln komma att utgå från Högre lärarinneseminariet, anser dock kommittén kompetens till dylika befattningar äfven böra tillkomma kvinnor, hvilka aflagt sådana akademiska examina, som för män medföra adjunks- och lektorskompetens. Då emellertid studierna vid universitetet ej, såsom vid lärarinneseminariet, äro förenade med öfning i lärarekallets utöfning, har det synts befogadt, att sådan sökande till samskololärarinneplats bör vara underkastad samma fordringar med afseende på profår och tjänstgöring som manliga sökande till adjunks- och lektorsbefattningar.»

De akademiskt bildade kvinnorna måste alltså ha adjunks- och lektorskompetens för att få rätt att i Statens föreslagna samskolor täfla om platser med Högre lärarinneseminariets från tredje afdelningen godkända elever. Och de platser, som på detta sätt göras tillgängliga för akademiskt bildade kvinnor, äro i fråga om löner, tjänsteårsberäkning, lönegrader och pensionsförhållanden betydligt sämre än mäns med samma kompetens, ehuru omkostnaderna vid kvinnornas uppföstran till följd af höga skolafgifter och dyrbara kurser för studentexamen vida öfverstiga de utgifter, som af män krävas för samma utbildning.*)

Med hänsyn till hvad ofvan anförts om samskolans idé och villkoren för dess framgång, äfvensom till den likformighet inom statens läroverk, som plägar anses med statens värdighet öfverensstämmande samt till rättvisan uti att samma kompetens medför samma förmåner, anse vi, att af den kvinnliga läraren bör fordras lika stor duglighet och skicklighet som af den manlige samt att den kvinnliga läraren bör tillförsäkras lika stort anseende och inflytande inom lärarekollegiet, inför eleverna och i samhället som den manlige. Detta sker endast därigenom, att hon i allt: tjänstgöring på skolans alla stadier, ansvar i fråga om lärjungarnas sedliga vård och andra skyldigheter och förmåner likställs med den manlige läraren. I stället för det af kommittén föreslagna »normala examensvillkoret» för lärarinna vid statens samskola torde därför kompetensfordringarna på kvinnlig lärare böra höjas, så att inga andra sådana anställas än de, som kunna förete samma teoretiska och praktiska kompetens som den manlige läraren, hvarvid dock framstående lärarinnor, som på annat sätt än genom akade-

*) För att visa hur ogynnsamma för kvinnorna löneförhållandena äro, bifogas i petitionen en jämförande tabell, hvilken af utrymmesskäl här uteslutes, men som återfinnes i den ofvan citerade artikeln i Dagny, häft. 5, sid. 120.

misk examen och profår vunnit sin kompetens, kunde genom dispens med dessa fullt likställas såväl med afseende å skyldigheter som rättigheter.

Kommitténs hufvudskäl för skillnaden i fråga om manliga och kvinnliga lärares löner, »önskvärdheten af att lärarens lön sätter honom i tillfälle att ingå äktenskap och underhålla familj», torde ej vara tillräckligt vägande, då ingen motsvarande skillnad göres mellan gifta och ogifta lärare. Och då kommittén visserligen vägrar gift kvinna rätt att inneha ämneslärarinneplats i dessa skolor — »däremot har kommittén icke ansett vara behöfligt att äfven hvad öfningslärarinnor beträffar föreslå ett liknande villkor» — men ej vill beröfva kvinna, som varit, men ej längre är gift, möjligheten att erhålla sådan plats, utan att likväl för henne ifrågasätta högre löneförmåner, oaktadt hon måste ensam draga försorg om familj, innebär detta egendomliga motsägelser. I detta sammanhang bedja vi få instämma uti ett yttrande af en af kommitténs egna medlemmar, sid. 792 »Det generella förbudet för lärarinna att vara gift synes mig mycket olämpligt, enär en gift lärarinna, som af sina familjeförhållanden är oförhindrad att egna sig åt skolans tjänst, bör under i öfrigt lika förutsättningar vara bättre än en ogift.»

I förslaget till bestämmelser rörande styrelse för samskolor synes för liten hänsyn vara tagen till det kvinnliga elementet bland lärarekrafterna, eleverna och målsmännen. Den kvinnliga lärare, som har sig anförtrodt »första lärarinns» särskilda åligganden, borde af rent praktiska skäl hafva säte och stämma i samskolestyrelsen, och då det torde vara de flesta lärares erfarenhet, att äfven i goss-skola de kvinnliga målsmännen oftast föra lärjungarnas talan inför dem, vore väl ej orimligt, att i ofvannämnda styrelse de kvinnliga målsmännen företräddes.

Med anledning af hvad sålunda blifvit anfördt, våga vi i underdånighet hemställa, att vid kommittébetänkandets pröfning inför Eders Kungliga Majestät följande af oss framställda ändringsförslag måtte vinna nådigt afseende.

- 1:o) att sådan tolkning af skollagen fastställes, hvarigenom akademiskt bildade kvinnors rätt erkännes att på samma villkor som män blifva vid de allmänna läroverken anställda och befordrade till ordinarie tjänst;
- 2:o a) att vid de föreslagna samskolorna likställighet mellan lärare och lärarinnor med afseende å såväl kompetens, tjänstgöringstid och tjänstgöringsstadier som i fråga om aflöning, tjänsteårsberäkning, lönegrader och pensionsrätt i stadgarna få sitt tydliga uttryck;
- b) att § 66 i »Förslag till Ändringar i Stadgan» utgår samt att i följd däraf ordalydelsen i § 55, 2 a i samma stadga ändras;
- c) att den kvinnliga lärare, som har sig anförtrodt »första lärarinns» särskilda åligganden, tillsättes redan vid 1:a samskoleklassens bildande, att hon bör vara själfskrifven ledamot af samskolans lokalstyrelse och att en af de båda af vederbörande kommunalstyrelse eller landsting utsedda styrelseledamöterna skall vara kvinna.

Centralförbundet för socialt arbete

är titeln på en ny förening, hvilkens syfte angifves af ett upprop af följande lydelse:

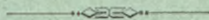
»Den som har öppen blick för tidens kraf, inser lätt nödvändigheten af att afven i vårt land, såsom flerstädes i utlandet, åtgärder vidtagas till befrämjande af större social upplysning.

Om intresse för sociala spörsmål kan väckas och kunskap om sociala förhållanden kan spridas mera allmänt, bör detta kunna bidra till minskandet af klyftan mellan samhällsklasserna och till lösandet af många viktiga samhällsfrågor. Att sprida sådan kunskap är den uppgift, som det nyligen bildade *Centralförbundet för socialt arbete* — hvilket utgör en sammanslutning af föreningar, som arbeta för social utveckling eller utöfva praktisk social verksamhet — satt sig före. Det har därför främst på sitt program upprättandet af en *byrå*, hvarifrån upplysningar skola kunna lämnas i skilda sociala frågor och där in- och utländska skrifter i sociala ämnen skola samlas, till tjänst för enskilda personer, kommuner, föreningar o. s. v.

För hopbringandet af material till denna sociala upplysningsbyrå vägar Centralförbundet härmed anhålla om medverkan af såväl enskilda personer, författare, förläggare, som af respektiva föreningar med socialt syfte. Genom insändandet af stadgar, årsberättelser och andra meddelanden från föreningar, sjukkassor, kommunala myndigheter och inrättningar, af statistiska uppgifter eller böcker och tidskrifter, behandlande sociala frågor, kan en hvar bidra till att denna byrå snarast möjligt kommer till stånd.

Sändningarna böra adresseras till Centralförbundet för socialt arbete, Snickarbacken 7, Stockholm.

Uppropet är undertecknad af: *Ernst Reckman, B. J. A. Hård af Segerstad, Fritz Lindqvist, Gerda Meyerson, Karin Fjällbäck, G. H. von Kock, August Ljunggren, Agda Montelius, f. Reuterskiöld, Fredrik Nilsson.*

Anmälan.

Dagny utkommer **1903** med 20 häften, utgörande minst 28 tryckark.

Priset för hel årgång:

För medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* ... kr. 3,50.

För icke medlemmar af *Fredrika-Bremer-Förbundet* » 5,00.

Förbundsmedlemmar prenumerera å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå, 54 Drottninggatan, personligen eller medelst postanvisning. Icke förbundsmedlemmar kunna prenumerera dels vid alla postanstalter i riket, dels på förbundsbyrån, dels äfven hos hrr bokhandlare.

Lösnummer kunna erhållas å *Fredrika-Bremer-Förbundets* byrå till ett pris af 30 öre för enkelhäfte.

Vademecum

var bland alla munvatten på hygieniska utställningen Paris 1902 *det enda som erhöll högsta utmärkelse, Guldmedalj*, och detta i sin egenskap af »*antiseptiskt munvatten*» (antiseptique dentifrice).

Barnängens Tekniska Fabrik,
H. M:t Konungens hofleverantör
Stockholm.

Annonser för DAGNY

upptagas af

fröken Ingeborg Bergström, 31 Östermalmsgatan 31.

Adresser:

Fredrika-Bremer-Förbundet: Drottninggatan 54.

Rikstelefon 27 62.

Förbundets byrå öppen 11—4.

Allm. tel. 48 16.

*Fredrika-Bremer-Förbundets Sjuksköterskebyrå:
Tunnelgatan 25.*

Rikstelef. 68 98.

A. T. 82 11.